ADAM

Anul III — No. 48 Redactor: I. LUDO 15 Aprilie 1932

ELIEZER STEINBERG PE PATUL DE MOARTE de LOEWENDAL

COLABOREAZĂ D-NII: DRAGOŞ PROTOPOPESCU, ADRIAN VEREA, EUGEN RELGIS, F. DIMA, DR. A. BECK, DR. M. SCHAECTER, I. LUDO.
ILUSTRAŢIUNI DE: G. LOEWENDAL.

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA: STRADA STUPINEI 19 — BUCUREŞTI IV
Abonamentul anual Lei 150

www.dacoromanica.ro

Palestine Oil Industrie „SCHEMEN“ Ltd. Haifa

CAPITAL 200.000.000 LEI

Fabrica „Schemen“ înființată la Haifa în 1923, trimite untdelemnul cel mai fin rafinat și cel mai gustos, în toate părțile lumii : în Anglia, America de Nord, America de Sud, Africa de Sud, China, Egipt, etc.

In România Untdelemnul Schemen

Cel mai fin rafinat

Cel mai pur de măsline

Cel mai gustos

costă numai :

Bidonul de 1 kgr. Lei 93,

1/2 kgr. Lei 49.

Cereți băcanului dv. untdelemnul „Schemen“ la aceste prețuri. Sprijiniți munca, industria și exportul din Eretz Israel.

Reprezentanța Generală a făbricei „Schemen“ din Haifa

Henoch Leventer Fii

București, Str. Lucaci 14-16

Telefon 359/72 și 342/79

www.dacoromanica.ro

ADAM

ANUL III. — No. 48 Redactor I. LUDO 15 Aprilie 1932

Redacţia şi Administraţia : str. Stupinei 19 BUCUREŞTI IV

Eliezer Steinberg

de DRAGOŞ PROTOPOPESCU

o o o

Pentru acel care până recent purta printre noi numele de mai sus, două duhuri tresar în mine. Duhul poetului care pretind că mai sînt o leacă ; duhul belferului care, oricât m'aş sili să nu fiu, sânt încă — vai ! — cu prisosinţă...

Eliezer Steinberg a fost poet şi dascăl într'o măsură ce nu certa pe om cu niciunul din cei doi, care suia dimpotrivă, şi pe poet şi pe dascăl, la acea împăcare de sine pe care numai deplina omenie o garantează.

Dar de ce să încep cu asta ? Eliezer Steinberg a fost mult mai multe lucruri interesante la un loc. Şi anume care lucru mai înainte de toate ? A fost basarabean. Cuvântul spune cât spunea şi în cazul lui Donici, cât spune cuvântul „arab" pentru un cal de rasă.

In cazul unui evreu, a fi basarabean implică o doză de etnicitate necunoscută evreului de şes muntean sau podgorie moldavă. Luaţi pe poetul idişist Iacob Sternberg — azi, e drept, furat de sbuciumul interlop al Capitalei, sau pe un Iehuda Steinberg — poet... numai ebraic ! — sau pe colegul lui de acelaşi grai şi aceiaşi speţă, Iacob Fichman. In toţi e o pregnanţă de ton sufletesc, adesea cu iruperi aprinse, prin care Asia rusă îşi scurge violenţa şi barbaria în subtilităţi de rasă talmudică, nu mai puţin decât culorile vii s'ar tempera argut şi mistificator în arta în „raccourci" — de pildă — a unui Nikita Balieff...

Dar Eliezer Steinberg a mai fost şi din Lipcani. Târg cu praf şi cârnăciori în ferestre de dugheană, cu murături în praguri de crâşmă în subsol şi ofiţeri cari au „dame" la barul Pavilion din Cernăuţi !

Uit ce figură mare a culturei universale s'a născut şi a trăit în Lemberg. Când am trecut odată prin noroiul şi întunerecul acestei capitale evreeşti, şi m'am pomenit la un colţ de stradă cu inscripţia comemorativă, am avut în faţă toată psihologia unei opere care până atunci îmi şedea vag în minte.

Pe Eliezer Steinberg l'am înţeles mai bine din clipa când am aflat că e din Lipcani. Fiindcă am priceput a-

www.dacoromanica.ro

tunci cum a luat drumul Americei, cum a trăit vreme deajuns de îndelungă în Brazilia, ca să vină să moară şi să se îngroape la Cernăuţi; iar scrisul lui pornit din colţul cel mai anonim al ţărei ca să se întindă în presa evreiască din toată lumea, a fost în mâna mea ca un evantai pe care îl ţii de de capătul cel mic ca să ţi-l serveşti cu partea lui cea mai invoaltă.

Călătorii umili pe drumurile mari ale lumei, câştigă asupra muritorilor de rând — fiindcă sedentari — avantajul că fac cunoştinţă cu mediocritatea integrală a umanităţii. Când nu străbaţi această lume prin mirajul trenurilor de lux, plăjilor mondene şi Palace-urilor, te atingi dimpotrivă cu anonimul din vagonul de clasa treia, bufetul de clasa treia, hotelul şi restaurantul de clasa treia. Această frecventare obsedantă cu x-ul vieţii îţi pune pe limbă savoarea amară a unui tragic necunoscut: tragicul mediocrului.

Cred că de aci porneşte linia mare a personalităţei lui Eliezer Steinberg, care a fost: înţelepciunea. Din contactul cu anonimatul sumbru şi infailibil al vieţei, care l-a urmărit dela ceaineria centrală din Lipcani până'n pragul cinematografelor din Rio-de-Janeiro, s'a născut socialul dintr'însul. Din omenescul acesta anonim, a crescut fabulistul şi dascălul, aceşti taşeroni drăgăstoşi ai materialului de cherestea al omenirei!

Poetul a scris atunci fabule cu unelte drept eroi, punând să vorbească ferestreul, ciocanul, nicovala, aceşti membrii curenţi ai societăţei, la fel de anonimi ca şi titularii lor...

Profesorul, a devenit un pedagog maniac; a scris cele mai bune fiindcă cele mai atrăgătoare manuale intuitive pentru copii, abecedare versificate în idiş în care dacă „treptele formale" nu sânt ridicate la rang de table ale legei, legile minţei sânt servite cu toată experienţa omului ce a frecventat pe „om" în toată lumea.

Socialul dintr'nsul trimitea pe Eliezer Steinberg şi dincolo de băncile cu copii. Pe fiii mari ai vieţei, pe lucrătorii, pe toţi martirii cotidianului, pe eroii veşnic necunoscuţi ai faptului divers, el îi aborda în conferinţe, în care verva lui nu cădea pe un teren mai puţin fraged ca cel deştelenit la şezătorile şcolare.

Da, Eliezer Steinberg a fost un mistic al socialului.

Cel mai profund cunoscător al literaturei iudaice a fost şi cel mai mare fanatic al omenescului umil şi prăpădit, al acelui omenesc pe care făptura sa ahasverică l-a întâlnit prin pulberea şi funinginea vieţei.

De ce ajungând aci, îmi vine în minte prerafaelitul englez William Morris, „poetul-tapiţer", profetul ambulant, bunul şi duiosul „Topsy"? E fiindcă în amândoi aceşti meseriaşi ai slovei înaripate, dascăli de umanitate, poeţi ai binelui şi-ai aproapelui, vibra cu aceiaşi flacără, mistica socială.

Eliezer Steinberg a fost un prerafaelit al idişului.

Mărunt şi îndesat, cu nasul turtit ca să facă loc frunţei ameninţătoare, cu buza grea de sensualitate evree, cu ochii sclipitori de acelaş fel de inteligenţă, cu şi fără ochelari era urât, urât cu intreaga insolentă franchete a neamului său...

A fost însă idolatrizat de copii. De care copii? Numai de cei de şcoală? Mai sânt şi copii ai vieţei. Copii mari, dar orfani. Şi Eliezer Steinberg al acestora a fost.

www.dacoromanica.ro

Appolonius din Tyane *)

— Fragment —

de ADRIAN VEREA

o o o

APOLL. (o scrutează pe Chimera, apoi, blajin) *Copil cu ochii setoşi de'nţelepciune,*
De unde iei puterea ce ai asupra'mi, spune?
CHIMERA. Din marea'ţi bunătate!... O, nu'nzădar s'a spus
Că printre noi, păgânii, trăieşte-un nou Iisus!
Iar dacă pân' şi blândul prooroc din Galileea
A întâlnit odată în drumul său femeea,
Adevărat e oare că'n calea'ţi zbuciumată,
Nu ţi-a surâs şi ţie un singur vis vre-odată?..
AP. Un vis... în anii tineri.. de mult... în pribegie
Prin vr'un oraş, departe.. mi s'a 'ntâmplat şi mie,
Din cadrul vr'unei prispe..din umbra vr'unui ram
Priviri să pară-a'mi spune sfios: Te aşteptam!
Iar ochii mei s'ntoarcă vremelnicei ispite,
Aceleaşi cuvinte, de nici un glas rostite...
Să trec apoi.. spre seară.. prin uliţa pustie,
Alături de vre-un templu..să simt că mă îmbie..
Să intru.. şi, de-odată, doi ochi întrebători
Spre mine să se'nalţe.. aceiaşi ochi din zori!
Şt, stăm uimiţi la gândul de-a ne trezi ca'n vis
De-odată, la'ntâlnirea ce nimeni n'a promis!...
„Pe mâne!"—la plecare, par ochii iar să'ngâne,
Şi tainic li răspunde privirea mea: pe mâne!
CH. (care şade pe o lespede) *Ei?...*
AP. (o mângâie inconştient pe creştet)— *Unul... aşteaptă înzădar...*
Doi inşi s'au zmuls din haos şi pier în haos iar!...
Nu.. viaţa nu-i o undă ce curge la 'ntâmplare,
Ci orbită, asemeni cărărilor stelare...
În zborul lor, doi aştrii îşi pot veni aproape,
Să'şi înfioare pacea din codrii şi din ape;
Furtuni să răscolească ciocnindu'şi nor de nor,
Şi trăznet să brăzdeze văzduhurile lor;
Să'ncingă munţii'n flăcări şi mările să fiarbă;
Dar, ne'ntrerupţi din goana zădarnică şi oarbă,
Luceferii prin haos răzleţi se depărtează...
Şi-atunci când nu-i mai leagă nici cea din urmă rază,
Când astru pentru astru se pierde'n nesfârşit,
Furtunile cumplite de mult s'au potolit!...
...La ce mă'mbie doruri şi inima'mi sfâşie,
Când nu'mi pot zmulge paşii din calea scrisă mie
Aşa cum nu pot aştrii, pierduţi în veşnic zbor
O clipă să se-abată din orbitele lor!...
CH. O, dacă-ai şti, maiestre, de când, de când, te aştept
Să'mi sune-atât de-aproape cuvântu'ţi înţelept!
ZENOS. (bagă capul printre ramuri) *S'a 'napoiat Luciniu, frumoaso!* (dispare)
CH. (privind în zare) *Dânsul e!..*
(lui Apoll) *Să nu mă vadă-alături de tine—*
AP. (jignit) *Pentru ce?!*
Nu'mi şade nici o glumă la vrâsta mea, — dar încă!..
CH. De ce vorbeşti ca'n anii de bătrâneţe, adâncă?!..
AP. Tu mă mai crezi dar vrednic pe mine?
CH. (întrerupe) *Dacă cred!...*
(aparte) *Voi face moşnegelul să zburde ca un ied!.*
AP. (neîncrezător) *Priveşte-mă copilă!...*
CH. Privesc şi e ciudat:
Tu poate nu'ţi dai seama ce bine te-ai păstrat!
Şi poate uiţi că'n viaţă au totuşi parte unii
De rara frumuseţe eternă-a'nţelepciunii...
Adesea sub sclipirea bătrânelor chelii,
Şi cugetul sclipeşte mai tânăr zi cu zi...
De pildă tu, maiestre, tu ai, ca prin minune,
Ceva atât de tânăr şi'n gest şi'n—
AP. (zâmbind) *Nu mai spune!*
CH. (urmând) *— şi-un mers atât de sprinten, şi-o vorbă-atât-de*
AP. (zâmbind) *Poate!...*
CH. (urmând)—*că, de te-ai ţine numai ceva mai drept din spate —*

*) „Appolonius din Tyane" se reprezintă actualmente, cu un mare succes, pe scena Teatrului Naţional din Bucureşti.

www.dacoromanica.ro

AP. Crezi tu că'n jocul ăsta mă mai pân-
desc primejdii,
Şi că'mi strecori în suflet ispitele nădejdii ?...
Mai lesne-aş zmulge-o pradă din colţi de
leopard,
De cât să cred în ochii aceştia cari ard !...
CH. Şi totuşi eu, maiestre, eu am venit
spre tine,
Să sorb înflăcărată cuvintele'ţi divine,
Cu-amurgul vieţii tale unindu'mi aurora,
Astfel precum Theano veni spre Pytagora !
AP. (mai slab) *Destul !.*
CH. Ce-i trupul nostru de cât o biată
coajă ?...
In suflete, maiestre, stă veşn ca-ne vrajă !
AP. Şi.. nu ţi-e drag Luciniu ?...
CH. Crezui cândva, crezui...
AP. Şi... nu'mi apari chemată de răzbuna-
rea lui ?...
CH. Lumina ta mă chiamă !
AP. (violent) *Dar e o nebunie !..*
Ci du-te !.. Eşti orbită de slava mea târzie !...
CH. O, nu !.. Voi s'mi răscumpăr trecutul,
să se şteargă
Din orice amintire —
AP. Ei du-te !.. Lumea-i largă !...
CH. In lumea asta largă, un singur om
găsesc !...
AP. E exaltarea vârstei.. avântul tineresc !.,
CH. (în genunchi) *O, nu ! nu !...*
AP. M'asemui cu magi şi cu fakiri!...
Când va suna sfârşitul cumplitei amăgiri —
CH. Nu, nu e amăgire şi n'o să se sfâr-
şească ! —
AP. (urmând) *—te vei trezi alături de-o*
cârpă omenească !
Ascultă-mă şi pleacă !.. Alege'ţi alte căi,
Alege'ţi alt tovarăş, cerut de anii tăi !—
CH. Tovarăşi dintre-aceia schimbat-am
zeci şi zeci !
In tine văd, maiestre, tovarăşul de veci !
Spre tine vin, spre tine. cu sufletul avid —
AP. (izbucnind) *De ce-ai jucat dar goală*
subt ochii mei, pe zid ?
CH. (tot în genunchi) *Iţi jur : aceia-i alta,*
e alta, nu sunt eu !
AP. Cum te-am văzut atuncea, aşa te văd
mereu !...
(încearcă s'o ridice) *Ridică-te şi pleacă !...*
(îşi acoperă ochii) *Prin negrele vestminte*
Văd trupul alb—
CH. Maiestre !—
AP. —simt carnea ta fierbinte !...
CH. (şoaptă înflăcărată) *Ei, ia-o !*
AP. Dar—
CH. Ei ia-o !.. E doar'a zecea seară
De când e dus Luciniu..O fiară sunt. o fiară..
AP. Eu însă rob.. virtuţii..
CH. Haha, virtute-i oare,
Că orbul nu sclipeşte când stă cu ochii'n
soare ?...
Virtute-ar fi, maiestre, când ispitit de-un sân,
De-un zâmbet.. de-o privire.. ai şti, rămas
stăpân
Pe simţurile tale, să tai în carne vie,
Atunci ar fi virtute, — de n'ar fi nerozie !
AP. Eu nu ştiu ce-i simţire ?!.. Eu care-
ades tresar
Când văd plutind pe apă un fir de nenufar ?
CH. Ei vezi, ei vezi, maiestre ?
AP. Eu care mă înfior
In liniştea'nserării, de-o şoaptă de izvor,—
CH. Ei vezi ?
AP. Eu, care bănui, — parcă-aş vedea cu
ochii !—
Splendoarea tăinuită de faldul unei rochii ! —
CH. (şopteşte cu foc) *Ei vezi, ei vezi ?*
AP. Copilă, crezi tu cu-adevărat,
Că sunt la trup şi suflet atâ de mutilat ?
CH. (tot mai aprins, şoptit) *Ei vezi ?..*
Mi-eşti drag !...
AP. Chimera !...
CH. E poate'ntâia dată,
Că eu mă turbur astfel.. M'atingi şi tremur
toată —
AP. (holbează ochii)
CH. Mă trec fiori—
AP. Chimera ?!...
CH. Dar tu.. tu nu crezi poate..
Ei.. adă mâna ! —(duce mâna la sânul ei)
Adă-o.. să simţi cum bate —
AP. (ca un ecou) *Bate...*
CH. O, ţine-o..ţine-o'ntruna la pieptul meu—
AP. (tot mai turburat) *Dar—*
CH. Ţine !.
Mi-e atât de bine astfel.. Dar . ţie nu ?..
AP. (încurcat) *Mi-e.. bine...*
CH. Dar.. ce zăduf e, Doamne, nu simţi şi
tu ?..
AP. (vr a să retragă mâna) *Ba da...*
Să nu mai stăm aicea—
CH. (ţinându-i mâna cu putere) *Rămâi*
aşa.. aşa !...
Maiestre.. nu mă zmulge din minunatul vis,
Pe care'l ţes din clipă când ochii mi-ai
închis !...
AP. Dar.. mâna ta mă arde...
CH. (aparte) *O, încă nu-i nimică :*
Te-o duce pân'la crimă această mână mică !..
AP. M'am străduit o viaţă simţirea să'mi
zugrum
Şi.. iată că—

www.dacoromanica.ro

CH. (lasciv-perfidă) *Maiestre.. ah, nu mă strânge—*
AP. (trezit de odată) *Cum ?!...*
Pretinzi că eu—?! (retrage mâna)
CH. (îi pune mâna la loc, pe pieptul ei) *Iertare umilei tale roabe !...*
Eu nu's decât femeie cu simţurile slabe...
Şi'n locurile acestea in cari firea toată,
Vorbeşte de iubire, te turbură.. te'mbată...
Prechile lascive ce'n umbră se strecoară,
Şi suflul de arome din vântul cald de seară...
Ah, nu credeam vre-odată un răsărit de lună
Să m'ameţească astfel.. Nebună sunt .nebună !
AP. Spuneai adiniaori—
CH. Spuneam, e adevărat :
Mă pot lipsi de toate, dar.. (încet, şuierat la ureche) *nu de-un sărutat !...*
Se crede că Chimera e'nflăcărată'n joc !..
In dragoste, maiestre, e singurul ei foc !..
Şi . dacă-ai şti, Luciniu, ce clipe de beţie
Imi dăruieşte-adesea—
AP. (slab turburat) *La ce'mi spui astea mie ?...*
CH. (urmând) *De-ai bănui ce lacom şi ce năvalnic e !*
AP. (tot mai învins) *La ce'mi spui astea mie ? ..*
CH. Intr'adevăr, la ce ?...
Tu nu ştii ce-i o gură nici pentru ce-i făcută !
Vreau să te învăţ—
AP. (se apără) *Chimera !—*
CH. Sărută !...
AP. Dar—
CH. Sărută !
AP. (rezistă)
CH. Mă lasă-atunci pe mine—
AP. (tot mai slab) *Ce faci, te rog, ce faci ?*
CH. Ah, un şcolar de astăzi e mai puţin stângaci !...
AP. Chimera !...
CH. Nu simţi jarul din ochii tăi şi-ai mei ?
Cuprinde-mă !
AP. Copilă...
CH. Ah, adevărul vrei ?
Vezi degetele astea ? Le'ndoi aşa... ca ghiare
Să ţi le'nfig in carne pân' vei striga că doare !
Să simţi ca prins în cleşte înfioratu'ţi trup,
AP. Dar—
CH. Suflul tău de flăcări cu gura'mi să'l astup,
Iar ochii să-ţi astupe sălbatecul meu păr —
O să mai stai atuncea să'ntrebi de adevăr ?
Cuprinde-mă !
AP. (pierdut) *Chimera...*
CH. Te clatini ca o barcă !
Ai vrea să fugi, iubite.. incearcă !..
AP. Dar —
CH. Incearcă
...Cuprinde-mă !...
AP. Eu.. altfel.. mi'nchipuiam scânteia
Ce leagă—
CH. (târându'l în boschet) *Ştiu şi altfel.*
AP. Dar..
CH. (dispărând cu el) *..Altădată-aceia...*

„Noi... — breviar judaic", cartea datorită d-lui A. L. Zissu, este strigătul de demnitate al judaismului român care nu vrea să se lase îngenunchiat.

„Noi... — breviar judaic", iniţiază massa evreească din România, în ideologia şi spiritualitatea naţională evreească.

„Noi... — breviar judaic", prin stilul său colorat, prin accentul larg şi prin suflul de înaltă exaltare mistică ce animă scrisul lui A. L. Zissu — este şi din punctul de vedere literar o operă desăvârşită.

---

www.dacoromanica.ro

Peregrinări Europene

INTOARCEREA...

de EUGEN RELGIS

o o o

Budapesta. Ghirlandele electrice ale Budei mai sclipesc în negura dimineții ca rămășițele unei orgii. Dunărea, zărită între forburguri, e tulbure, în necurmata ei lunecare... Când cobor în cele din urmă, încheieturile îmi sânt dureroase: îmi simt oasele ca într'un sac și urechile îmi vâjâie: huruitul trenului s'a adunat în mine ca murmurul mării într'o scoică. Portarul galonat mă lămurește că mai am două ore până la trenul următor. Morga lui, de vechiu valet al unei monarchii răposate, îmi pare ridicolă. Când apare vre-un călător din noua aristocrație a Banului, plecăciunea lui e solemnă, ușa e larg deschisă. In sala de așteptare, rezervată altădată grofilor, mă ghemuesc pe canapea — și, înainte de-a aținea, zăresc într'un colț, pe un comis-voiajor care își schimbă pantalonii, ca la el acasă...

Pornesc iarăși. Duminica se vestește calmă, însorită. Țarinile se arată repede, nude, cu recolta strânsă. Satele au vestmânt de odihnă: norodul, înoit, se îndreaptă cu flori și lumânări, spre biserica sveltă. Totuși, pe-alocuri, câte un plugar, în urma calului, răstoarnă brazda. Pusta ungară se rotește lent în jurul trenului, tipsie cu muchia pierdută în zarea limpede. Pământul e gras, negru, pregătit pentru semănăturile de toamnă, cu așternutul său neted, unitar, impecabil. Pământ de latifundii, aparținând câtorva familii de magnați. Numai tânărul conte Esterhazy s'a pomenit moștenitor cu o cincime din Ungaria de azi!

Și pusta e de-o uimitoare netezime, fără nici o cută, dar cu borduri de arbori cari, departe, în lumina albă, își arată frunzișul ciuruit. Adesea, profilul unei fântâni cu cumpănă: gât de pasăre întins spre cer. Și girezi de paie, în șiruri, ca niște blocuri aurii; prin pârloage, vitele cu coarne în semicerc, pasc rămășițele lanurilor. Privelișteа e curioasă, fascinantă, mereu plană, liniată fără nici o greșală, circulară: disc suspendat în nesfârșire. Arare un cuptor de cărămizi, o gară pitită sub un buchet de arbori. Și soarele radiază din plin, prevestitor al Sudului, întârziând în această toamnă obosită de rodnicia ei. Rodnicie, ce nu rămâne însă la cei cari locuesc în căsuțele pierdute prin pustă, cu prispe albe și cu spinare sindrilită, în jurul cărora s'au risipit, minuscule, oile și curcile și gâștele — ca niște jucării prin iarbă și prin tufișuri...

Încă o gară mică, împopoțonată ca și numele ei: Püspökladány. Și, la miezul zilei, Debrețin — oraș neted și el, din care nu se văd decât vârfuri de biserici și câteva coșuri. Trenul e invadat iar de țărani, cari și-au vândut mărfurile de Duminică. In fața mea, o femeie desculță, rubicondă, și-a deșertat în poală punga și rânduește filerii și pengöșii, numărând, răsnumărând până ce i-se potrivește socoteala. Își pune averea în sân. Cu surâs fericit, îmi spune câteva vorbe.

www.dacoromanica.ro

Ii răspund cu un gest de admiraţie: desigur, va avea cu ce să-şi înţoleasca copiii şi va pune destul la păstrare, sub grinda din podul casei sale!

Jumătate de vagon e ocupat de vre-o douăzeci de evrei în lungile lor pardesiuri negre, cu pălării rotunde pluşate, sub ale căror borduri se desprinde câte o pereche de perciuni înşurubaţi cari ating adesea umărul. Chipuri brune sau palide, grase sau ascetice, de toate vârstele şi de toate rangurile, dela rabin până la ceauş, dela învăţăcel până la negustorul habotnic. Priviri negre, sclipitoare, umbrite însă de o milenară tristeţă, de acea nostalgie a eternului rătăcitor, care poartă cu dânsul o credinţă dură, tenace, în Dumnezeul strămoşilor porniţi din deşerturile egiptene spre mântuirea sinaitică. Şi în gesturile lor iuţi sau lâncede, în replica lor promptă sau în tăinuirile cari le apropiau capetele într'un cerc de comuniune, am resimţit vitalitatea unei rase, rostogolită de furtunile istoriei prin toate continentele, înţărcuită în ghettouri, risipită prin toate capitalele şi toate târâmurile străduinţei omeneşti — şi care, în aceste târguri şi sate ale Europei orientale (în Galiţia ca şi în Maramureş, în pusta ungară ca şi în văgăunile carpantine) îşi păstrează fizionomia ei frapantă, pecetea unei tradiţii etice şi ritualul pe care şi destui evrei „emancipaţi" îl consideră fanatic, rebarbativ — dar care îşi are încă tâlcul său adânc, pentru acei cari confund mesianismul cu credinţa divină...

Nyrábrany — şi, după aceleaşi formalităţi fastidioase, trenul trece graniţa românească, la Vadul lui Mihai. Oprire. Voind să deschid fereastra, am tras fără să-mi dau seama de mânerul semnalului de alarmă se se afla deasupra! Un ţipăt prelung, străpungător, de sirenă. Alarmă într'adevăr deplasată, risipită de ilaritatea binevoitoare a călătorilor; s'a convins şi şeful staţiei că e stupid să se aşeze mânerul de alarmă la câţiva centimetri de mânerul identic modelat al ferestrii.

Oboseala s'a potolit puţin, în bufetul unde am recunoscut tabietul, gustul şi preţurile româneşti. Şi, în preumblarea prin uliţa prăfuită a târguşorului, printre perechile duminicale, m'a cuprins un fel de încântare naivă, — după vacarmul orgolios al marilor bulevarde apusene...

Corosivă, vorace, oboseala mă înclesteză însă, când urc în acceleratul sosit dela Oradea. Privesc ţarinile, cu urmele belşugului de vară, între livezi şi grădini crescute în voie, sub blânda lumină filtrată a înserării. Imi încordez puterile, căci am încă o ţintă: un chip veghează în inimă, ca o rană ce nu se poate închide,

Careii-Mari, Satu-Mare — şi „acceleratul" se târeşte prin pădurile Maramureşului. In compartiment, sântem şase. Ceilalţi cinci călători tăinuesc între ei; s'au urcat la staţii diferite, dar s'au apropiat repede. Au aere de titraţi — dar şi acea uzură care trădează truda meschină ce i-a deviat dela profesiunea lor dintâi, pentru a-şi câştiga o pâine amară într'o regiune cu bogăţii cari nu mai pot fi valorificate. Ei îmi aruncă câte o privire şi, la întrebările lor prudente, răspund cu încredere.

Am aflat astfel că ei sânt „minoritari": doi unguri, un evreu, un ucranian din Bucovina, un german, deveniţi cetăţeni români după noile graniţe fixate de Tratatul dela Versailles.

www.dacoromanica.ro

Discuția cu ei m'a convins cât de tenace sânt încă ereziile naționale — și că soluția definitivă a antagonismelor naționale residă într'o conștiință: supranațională. Replica mea îi nedumerește:

—Frânturile naționale își pot păstra caracterele lor etnice, în cadrele unui stat oarecare. Ceiace interesează, e respectul reciproc al limbii, al unei religii pe cari eu, care mă întorc dintr'o călătorie europeană, le socot totuși perimate, atinse de fermentul altor înoiri. Să le lăsăm să se uzeze, până ce vor fi absorbite de curentele de legătură, ce străbat omenirea ca golfstreamul oceanic.

—Dar până atunci murim de foame, obiectă unul din unguri, un tânăr pictor. Iată, exproprierea agrară mi-a lăsat douăzeci de jugăre din cele patru sute moștenite dela părinți. Pot primi despăgubirea de zece mii de lei, oferită de stat acum nouă ani? întrebă el cu revoltă și desgust.

—Poți renunța la o despăgubire pentru ceiace n'ai creat tu însuți, spusei, pentru ceiace n'ai realizat prin muncă proprie. Cele douăzeci de jugăre rămase sunt deajuns să te hrănească. Iar cu darul tău de pictor, dacă e temeinic, vei putea înfăptui valori estetice cari te înalță deasupra turpitudinilor sociale...

Astfel, discuția deși scăpărătoare, penibilă, a îndreptat spre alte limanuri, nebănuite, obsesiile minoritarilor. Pentru a scurta traseul spre Cernăuți, trenul parcurge vre-o patruzeci de kilometri pe teritoriul Cehoslovaciei. Deși noaptea se lăsase, se pot vedea pădurile bogate și numeroase fabrici de chereste, iluminate. Deposite imense de scânduri și trunchiuri — dar și trenuri încărcate, gata de plecare... Când reintră în Maramureș, aceleiași păduri bogate. Dar o stagnare a muncii, o mizerie cronică se vădește în clădiri părăsite, în drumuri desfundate, în rarele opaițe prin căsuțe pitite. Trenul oprește și la Borșa — nume de faimă, după incendierea acestui târg de către huligani. Evreii de aci sânt lucrători de pădure, cași țăranii români.

—Numai în acest loc sunt opt mii de oameni fără lucru: Cum trăesc? Unii au ajuns să caute rădăcini prin pădure și să fiarbă burueni... Maramureșul e acum desaxat. Interese polltice încurajează industria lemnului în regiuni mai apropiate de București. Maramureșul nu mai atrage piața austriacă, iar acea cehoslovacă are destule păduri proprii. Ce-i de făcut? întreabă cu durere evreul, care avuse și el câteva joagăre prin acești codri părăsiți.

—Dacă veți nădăjdui totul dela Stat, sau dela anumite influențe politicianiste, sărăcia va deveni și mai cumplită. Dacă vă veți bizui pe propriile puteri, sporite prin cooperație, veți găsi o ieșire din impas. Căci munca acea reală, nu specula muncii, oricât ar fi supusă fluctuațiilor Capitalului, știe să se cramponeze de o bucățică de pământ, de o meserie onestă. Chiar cu risicul — adăogai după oarecare esitare — de a ne întoarce, temporar, la unele forme de viață patriarhală...

Problema complicată a minorităților în țările din răsăritul european, ivite sau crescute după războiu unele din trupul celorlalte, ne-a ținut îndelung la vorbă. Germanul, care tăcuse tot timpul, isbucni în cele din urmă.

—Ne-am săturat de certuri între minorități și între acestea cu națiunea dominantă. De ce să urăm pilda El-

www.dacoromanica.ro

Printre rânduri

de F. A. DIMA

o o o

— Dacă eşti cinstit n'o spune prietenilor — că-i pierzi.

— Şansa e un accid care-ţi decolorează prietenii.

— Dacă suferi de zgârcenie, fă-ţi o analiză de sânge şi urină.

— E mai greu să cânţi cu privighetorile, decât să urli cu lupii.

— Demagogia oferă norodului înfometat cea mai bună carte de bucate.

— Regulamentul cere să te aprovizionezi cu monedă mărunţă şi cu complimente, dacă te urci în tramvai sau te duci în vizită.

— Dacă peştele ar fi de genul feminin, n'ar fi mut.

— Dacă printr'un miracol s'ar împlini pe loc înjurăturile noastre naţionale, am avea cea mai densă populaţie din lume şi cele mai fericite femei bătrâne.

— Cine a mâncat usturoi în tinereţe, îi pute gura la bătrâneţe.

— Politeţa e arta de-a trata pe oameni aşa cum vor să fie trataţi.

— Unii îşi îndreaptă ceasul după turnul bisericii, alţii după mersul soarelui.

— Intre păduchi şi purici e o ură înverşunată, fiindcă unul susţine că celălalt e parazit.

— O slugă veritabilă se străduieşte să fie mai mare decât umbra stăpânului.

— Când leii tac, se aude bâzâitul ţânţarilor.

— Boii pregatesc pentru stăpânii lor nu numai pânea cea de toate zilele, ci şi friptura.

— Constructorii de castele aeriene, nu se tem de revendicările muncitorilor.

— Proverb latin: când cineva închide ochii, poţi să închizi şi tu un ochiu.

— Când mă supăr pe alţii, mă răzbun împotriva mea.

---

veţiei? Un profesor sas din Braşov, dr. Otto Wittstock, a expus-o într'o broşură: „Transilvania, o Elveţie a Europei rasăritene". Titlul e îndeajuns de sugestiv...

M'am gândit că vor trece destule generaţii până se va realiza aci, şi pretutindeni, o atare „utopie".

Dela Sighetul-Marmaţiei, am rămas singur. Şi somnul, în această a patra noapte de când călătoresc în tren dela Geneva, m'a doborât pe banca de lemn. Somn tare, din care am ieşit totuşi, în zorile fumurii: ţarini arate, coline joase în undoieri împădurite. Pădurile de fag ale Bucovinei. In jurul gărilor, frânturi de parcuri, livezi brumate şi, departe în jurul orizontului, o mare linişte în policromia nostalgiilor de toamnă.

O mare linişte, dar în mine, acelaş chip fantomatic vibrează ca o rană ce nu se poate închide...

www.dacoromanica.ro

Goethe şi judaismul

de Dr. A. BECK

o o o

Cel dintâiu contact cu judaismul, Goethe l'a luat în Frankfurt pe Main, oraşul său natal, în care şi-a petrecut copilăria şi prima sa tinereţe. Frankfurtul era încă din evul mediu una din cele mai însemnate comunităţi evreeşti. Deşi oraş protestant, înireaga legislaţie diabolică papistă a fost îndreptată aci împotriva evreilor. In acest „Nou Egipt" şi-a petrecut şi Ludwig Börne copilăria.

In raporturile sale cu evreii, Goethe a învăţat atât de bine idişul în cât ticluind un roman în şapte limbi pune pe unul din eroi să vorbească idiş—limbă în care predică venirea lui Mesia, după 30.000, când va aduna, în sunete de şofer, pe toţi evreii, şi-i va trece călare peste Marea Roşie. Creştinii cari vor încăleca şi ei pe coada calului, vor cădea în apă.

Încercarea aceasta literară o face copilul Goethe, în vârsta de 10-12 ani. E demn de reţinut că şi istoria lui Iosif, prima epopee în proză ce o încearcă Goethe la 1762, e luată tot din lumea vechiului testament. In dorinţa de a cunoaşte „das barocke Judendeutsch" — tot atât de bine în scris ca şi în vorbire, Goethe crede că-i lipseşte cunoştinţa limbii ebraice dela care „derivă limba evreească modernă şi stricată". In consecinţă, el începe să ia lecţii de ebraică, la sectorul Albrecht. Cu toate obstacolele ce le întâmpină, (Goethe ca să-şi uşureze munca, învaţă mai întâi consonantele, apoi vocalele şi în urmă accentele) el pătrunde în cele din urmă spiritul limbii — şi încearcă chiar să traducă „cea mai frumoasă colecţie de cântece de dragoste" : Cântarea Cântărilor. In acea epocă, el mai scrie apoi câteva drame biblice : Belsaţar, Isabel, Ruth, — pe cari apoi, nemulţumit, le aruncă pe foc.

Herder şi Einhorn îl îndrumează pe Goethe spre Biblie şi în special spre Vechiul testament, care a avut o influenţă covârşitoare în operele sale cele mai de seamă. „Biblia mi-e scumpă, scrie Goethe, căci toată educaţia morală i-o datoresc ei. Toate simbolurile şi pildele mi s'au întipărit în suflet, şi m'au influenţat adânc, într'un fel sau altul. Cu cât progresul cultural al omenirii progresează, cu atât Biblia va fi în parte fundament, în parte un mijloc de educaţie, nu pentru „nasenweise" dar pentru „wahrhaftweise Menschen".

Intreaga literatură şi vasta corespondenţă a lui Goethe, este imbibată de spiritul biblic şi conţin numeroase citate din cărţile noastre sfinte : „Biblia — spune Goethe — este, nu o carte populară, ci cartea popoarelor, deoarece oglindeşte viaţa unei naţiuni al cărei sol a fost hotărâtor în evenimentele importante ale omenirei".

Un deosebit interes reprezintă două monografii, două cercetări biblice ale lui Goethe : una intitulată „Zwei wichtige bisher unerörterte biblische Fragen"

www.dacoromanica.ro

în care Goethe vrea să demonstreze că cele zece porunci nu au fost înscrise pe tablele legii, căci ele au un caracter universalist — în timp ce particularismul poporului evreesc, reclamă legi rituale fundamentale. In adoua „Westöstlicher Diwan" găsim o altă lucrare mai mare: „Israel in der Wüste" în care Moise e prezentat mai bine decât în „Sendung Moses" a lui Schiller. Goethe arată aci e imaginea puternică a lui Moisi e cu totul schimonisită, prin faptul că a fost rătăcit timp de 40 de ani, fără nici un senz, într' un deşert îngust, deşi ţinta ce o urmărea, era în faţa lui. „Numai scurtând drumul şi vremea dela 40 de ani, la 2 ani, se poate îndrepta tot ce am putea spune rău despre Moisi",

Această critică a vechiului testament, a pătruns nu numai în literatura teologilor protestanţi, dar şi în manualele filosofilor neevrei.

Cu toate acestea, spiritul biblic îl urmăreşte pe Goethe peste tot. Herman Cohen găseşte chiar că în cântecul lui Mignon, cuvintele teribile: „es brennt mein Einge weide" sunt luate din Psalmii şi Ieremia. Intreaga personalitate a lui Faust a fost comparată cu Mois'. Acesta moare la 120 de ani. Faust la 100. Ingerii se ceartă pentru cadavrul lui Faust, ca şi pentru cel al lui Moisi, după cum spune legenda. Mormântul amândorura este săpat de spiritele divine. Faust nu poate privi soarele: „El răsare — şi eu, orbit, mă întorc cu ochii îndureraţ". Moisi nu poate vedea pe Dumnezeu, ci numai urmele lui în univers.

O amintire din viaţa lui Elia, profetul, o găsim splendid întrebuinţată în corul îngerilor dela începutul lui „Faust".

Caşi lui Elie, Dumnezeu nu-i se arată nici în furtună, nici în cutremur, nici în flăcări, ci într'o adiere dulce — iar îngerul Michael anunţă că furtuni bântuie peste mări şi ţări.

Doch deine Boten, Herr, verehren,
Das sanfte Wandeln deines Tags.

In acest „mers lin al zilei" îşi găseşte şi Faust la sfârşitul perioadei sale de „Sturm und Drang" liniştea sufletului său frământat,

In sfârşit părăsind pământul, Margareta îşi lasă vestmintele şi vălul în mâinele lui Faust, cum îşi lasă Elia hainele în mâinele lui Elişa. Astfel „se coboară spiritul lui Elia asupra lui Elişa". Faust, privind aceste veştminte, îşi împreunează spiritul său nordic cu cel elen.

In „Herrman şi Dorothea" ca şi în „Werther" scerele dela fântână amintesc pe Eleazar şi Rebeca; „acolo vin fetele dela oraş să ia apă, ocupaţia cea mai nevinovată şi utilă ce o aveau şi fetele regilor. Când şed aci, zice Werther, trăieşte în mine, puternic, imaginea patriarchală: toţi străbunii se împrieteneau şi făceau legământele între ei aci; spirite binecuvântate plutesc în jurul isvoarelor".

Ca încheere mai citez un cuvânt al lui Goethe despre biblie: „Am cheltuit prea mult sentiment pentru această carte ca să mă pot despărţi de ea... Sunt convins, că biblia va fi cu atât mai frumoasă cu cât o vom înţelege mai bine.

www.dacoromanica.ro

Crucea încârligată

de Dr. M. SCHAECHTER (Nancy)

o o o

Dacă Pontius Pilatus, Procurorul Judeiei, ar fi ştiut că cele două bucăţi de lemn bătute în formă de T, pe care a pus să fie răstignit între alţii şi pe acela ce trebuia mai târziu să fie întemeitorul Creştinismului, vor deveni simbolul unei „cruci", iar crucea un simbol de prigoană şi ură (nu de înfrăţire, cum ar fi dorit Isus), desigur, că respectabilul Procurator alegea alt mijloc, poate... scaunul electric, dacă bineînţeles exista.

Dar ceeace a făcut Pilatus, nu se mai poate drege. Trebue doar să ne plângem că în numele acelui T celebru, sunt prigoniţi şi evreii de atâtea secole şi tot în numele aceluiaş simbol s'au convertit cu bine sau nu, popoare, dela „rătăcire" la dreapta credinţă.

Curios este faptul că simbolul care a evoluat în crucea de mai târziu, derivă dela T-ul roman, acel T pe care cuceritorii lumii aveau obiceiul de a răstigni pe criminali. Cu timpul, crucea începu să fie numai simbolul acelor masse de oameni cari gândeau şi practicau creştinismul lui Isus fără ca cineva să mai ştie că crucea nu are, istoriceşte vorbind, nici o relaţiune cu creştinismul, ci că dimpotrivă derivă din T-ul romanilor păgâni.

Aceiaşi soartă ca şi crucea, o are un alt simbol, astăzi înrudit fără voie cu creştinismul Este vorba de crucea încârligată, pe care antisemiţii „ştiinţifici" ai Germaniei, au botezat-o, ca simbolul celui mai pur creştinism, creştinismul... de rassă !

Să vedem care este istoria „prea creştină" a crucii încârligate. (Sper că Hittlerianii noştri, n'au nimic nou de aflat citind aceste rânduri) In limba sanscrită, crucea încârligată are numele de svastika, termen deseori întrebuinţat în literatura antisemită militantă. Locul de naştere al acestui semn, este după avizul archeologilor antropologi, Asia mică; de aci semnul s'ar fi răspândit spre Europa, dar mai cu seamă spre Asia de Răsărit (China, India, Japonia) unde îl vom regăsi.

Intr'adevăr, după Goblet d'Alvivella (La migration des symboles, Paris, 1891), crucea încârligată îşi are obârşia sa în oraşul Troia sau în regiunea acestui oraş; această părere este împărtăşită şi de Déchelette, un archeolog francez, după care originea acestui simbol ar fi Asia mica, sau ţările de pe coasta Mării Egee. Să spunem aci că aceste regiuni au fost totdeauna şi sunt încă şi astăzi situate, astronomiceşte vorbind, în aşa fel, că pe cerul lor, se vedea totdeauna constelaţiunea Carelor sau Urselor (H Steinmetz: „Aceste ţări sunt într'adevăr situate, din cele mai vechi timpuri şi până astăzi, în regiuni de vizibilitate circumpolară") Am spus aceste lucruri în mod intenţionat, căci cum vom vedea mai târziu, autorul citat, susţine o teorie foarte interesantă, asupra semnificaţiunii astronomice probabile a crucei încârligate.

Th. Wilson (citat de Steinmetz) într'o lucrare: „The Svastika", Washington, 1896, admite şi el că acest semn a migrat din Asia în spre America de Nord, trecând strâmtoarea lui Behring. Faimosul archeolog german, descoperitorul Troiei, a găsit în al 3-lea oraş troian, nişte sfere de lut, a căror suprafaţă aveau 3 cercuri ce se întretăiau, formând 8 câmpuri. Un câmp are în mijlocul său o svastică ale cărei cârlige au direcţia spre stânga, iar pe lângă acest semn câteva puncte, care seamănă unui grup de stele. Prof. Sayce, consultat de savantul Schlinmann, descoperitorul Troiei, admite şi el că punctele din apropierea svasticei, ar fi semnul stelelor şi al planetelor (aceaste, fără să se poată identifica ce anume constelaţiune este vizată). Frecvenţa acestui semn pe obiectele găsite în oraşele troiane, dovedeşte că aceasta era foarte cunoscut. Natural, nu trebue să credem că numai svastica este reprezintată pe obiectele găsite din epoca Troiei: celelalte imagini gravate pe obiecte, au fost interpretate în mod foarte variabil de archeologi. Astfel Déchelette identifică un car tras de boi, Steinen

www.dacoromanica.ro

a văzut cocori şi cuiburi de păsări, Krause, a văzut oameni ţesând la războiu pe când Zmigrodzki, a descifrat imagini reprezentând cultul solar, stele, altare, şi alte imagini în legătură cu viaţa religioasă.

Pe unele obiecte troiane se poate vedea înăuntrul fiecărui cârlig al svasticei câte un punct, sau chiar grupe de puncte, foarte asemănătoare grupurilor de stele. Secta indiană Jaina, adaugă svasticei o lună şi un mic grup de stele deasupra lunei. Pe empreinta piciorului lui Budha, care se află la templul Amarâvati, lângă fluviul Kistna, se vede în mijlocul tălpii un cerc radiat care simbolizează soarele şi în jur, şi chiar pe degetele emprentei, — mai mute svastice, toate cu cârligele spre dreapta, semnul simbolic indian „Trisûla" şi câteva rozete sau steluţe.

O zeiţă a Troiei are acest semn pe vulvă, în Africa a fost găsit pe ornamente şi pe măsuri de greutăţi mai ales la indienii din America. In vechea sinagogă din Kapernaum şi în Catacomba din Vila Torlònia din Roma, acest semn a fost de mai multe ori identificat. (M. Grunwald, după F. v. Luschan).

Care sunt semnificaţiunile svasticei, care sunt teoriile emise asupra simbolului ce-l reprezintă acest semn, fără îndoială, mai vechiu decât creştinismul?

După Max Müller, cuvântul Svastica, însemnează noroc, sau obiect care aduce noroc. In India, acest semn se întrebuinţează pentru a desemna vite, în China este semnul numărului 10.000 sau servă de amulet soldaţilor, în Japonia se vede deseori pe morminte („Phallussteine", F. V. Luschan).

Faptul că svastica este atât de deseori pusă alături de simbolul soarelui şi mai ales că, aşa cum am văzut, se pune uneori alături de ea şi luna' a făcut ca mulţi autori să vadă în acest semn un simbol astronomic. Nu s'a gândit nimeni că svastica ar fi soarele, dar autori ca Spiess, au avansat ipoteza că acest semn este un indiciu al unui crez lunar, foarte vechiu. Ipoteza aceasta nu este admisibilă, căci H. Steinmetz, crede că niciodată oamenii nu ar lua drept simbol de credinţă, o linie frântă, cum este acea a crucei încârligate, în locul liniei curbe, nobile, şi care psihologiceşte vorbind cadrează mai bine cu ideea şi simbolul perfecţiunei divine. „Căci nicăeri şi, niciodată un popor ce adoră soarele sau luna, nu vor reprezenta aceasta printr'o linie frântă; pentru acest lucru este şi rămâne cercul sau secerea, ca singur simbol logic şi firesc" (H. Steinmetz: Arch. f. Anthrop. 1916). Pentru acest autor, svastica este cel mai elocvent simbol al carului mare, şi anume al poziţiunilor care ar avea stelele acestui car în mişcarea lor. Partea internă a fiecărui cârlig al crucei este steaua polară, iar cele 4 cârlige, sunt 4 poziţiuni ale carului în jurul stelei polare, care în cazul crucei încârligate complecte, este în chiar centrul crucei". „Svastica este o reprezentare excelentă a unei mişcări pe loc a rotaţiunei în jurul unui punct. Ambele, mişcarea rotativă şi punctul polar static, care se influenţează reciproc formează însuşirile esenţiale ale fenomenelor vizibile pe cerul nocturn şi înstelat". (H. Steinmetz, l. cit.).

La lumina acestei interpretări, înţelegem dece H. Steinmetz vede în svastică un simbol foarte vechiu care trădează, un cult şi el foarte vechiu. Este vorba de un cult stelar, cu mult anterior cultului solar. Ipoteza lui Steinmetz este foarte seducătoare, chiar dacă rămâne în stadiul de ipoteză. Ceeace este, însă, evident e faptul că acest semn, simbol al antisemitismului, al „arianismului" pur, este departe de a avea o origină creştină, şi tot atât de departe de a fi „aric", căci în cazul contrar ce ar fi căutat în Africa, la Americanii din America de Nord, şi în sinagoga din Kapernaum!

Rugăm pe abonaţii noştri cari îşi schimbă domiciliul, să ne comunice de urgenţă noua lor adresă.

---

www.dacoromanica.ro

Scriitori evrei şi de origine evreească *)

„Noi" şi A. L. Zissu

de I. LUDO

o o o

III

Prospectul cel mai sugestiv al acestui teren gras şi fertil, care nu aşteaptă decât defrişarea şi fecundarea, — este volumul „Noi" de A. L. Zissu. O învălmăşeală de orizonturi viu colorate — oferită eventualei ispite a unor ipotetici scriitori evrei. Viziuni pregnante, al căror joc între burlesc şi tragic, generează mereu contururi noui şi neaşteptate. Este cutia cu surprize a imaginaţiei evreeşti, al cărei mecanism nu ni-l poate nimeni pătrunde, fiindcă-şi are resorturile adânc înfipte în înseşi gândirea şi simţirea noastră.

Iată grotescul carnaval al filantropismului evreesc, dansul acesta macabru de măşti buhave şi transpirate, cu grăsimea nutrită de secreţiile unei vanităţi fezandate — în jurul hoitului putred şi mâncat de şobolani, al mahalalei evreeşti; iată lepădătura asimilată, populaţia periferică a sufletului evreesc, Grantul şi Teii noştri sociali, ceată hoţească şi arivistă, cu mâna pe cuţit şi denunţul pe buze, operând în orbita boerului, mai ales în accesele sale de epilepsie electorală; iată ortodoxia jesuită şi onctuoasă, slujind cu fast, lux şi montare cinematografică în studioul Templului Coral — un Dumnezeu confortabil, haute-volée, untdelemnos şi exclusivist tot odată, pe care nu-l poţi apuca de picior decât pe bază de joben ritual şi garanţie bancară; iată mişcarea antisemită, cu vasta ei rechizită de ismeneli şi fasoleli teoretice cu ţăcălie — agravată însă de înalta raţiune diversionistă a guvernelor, cari garnisesc golăniile spirituale şi doar spărgătoare de geamuri, cu revolvere şi cuţite; iată şi instituţia Neculai Iorga, Turn-Eiffelul cultural român, enciclopedia cu tocurile scalâmbe, fenomenul chiromant fakir şi astrolog, omul-Eu, omul dramaturg, omul-istoriograf, care scrie lung pe cât e de înalt şi vede toate şi aude toate, şi se bagă în toate şi ştie chiar şi ce nu ştie, îşi dă Istoria pe simpatie, generos ca un grec, iertător ca un bulgar, maleabil ca o femee însărcinată, veridic ca un poet, spân ca un popă muscălesc (de aceea chiar — spre deosebire de opinia optimistă a d-lui Arghezi — necomestibil, fiindcă are prea mult păr, şi amabil condiţional cu planeta, pe care agrează s'o susţină (bineînţeles atât timp cât se va purta cuviincios cu domniasa) pe umerii săi de alpaca — nu de Atlas, fiindcă e, din principiu, om sărac şi nu are de unde plăti diferenţa de calitate; iată şi sinuoasa problemă naţională — cu exigenţele ei nesatisfăcute, de renunţare, curaj, entusiasm, cu desolările şi exultările ei, cu alternanţele ei de umbră şi lumină; şi încâlcitul statut al minorităţilor, înodat şi desnodat arbitrar de partidele politice, tâlmăcit talmudic si întortochiat cu sprijinul lichelei asimi-

*) Vezi „Adam" No. 46 şi 47.

www.dacoromanica.ro

lante, constituită în bandă; şi lăptoasa chestiune a încetăţănirii, această inepuizabilă Californie electorală, pe care politicianii n'au de gând s'o părăsească până n'o vor vedea uscată ca iasca. Atâtea şi atâtea faţete ale capriciosului caleidoscop evreesc, — înfăţişate în „Noi", de către un ins care a putut să le dea o interpretare şi o soluţie, fiindcă, prins în vâltoarea lor, a fost preocupat de ele, până la obsesie. De aceea, A. L. Zissu, prin consecvenţa scrisului său, prin manifestarea omului său publicistic, prin stimulentul şi axa sa, mereu aceleaşi, — se poate numi scriitor evreu, fără nici o rezervă singurul scritor autentic evreu din România. Dela „David Brandeis" de acum 20 de ani — piesă naivă, colţuroasă, puberă, producţie dibuită a unui tânăr aproape copil, dar în care găsim deja sămânţa acelei ideologii care a crescut apoi, s'a desvoltat şi a devenit matură, paralel cu fiinţa fizică şi intelectuală a scriitorului — şi până la „Noi", este acelaş fir tras dealungul unei existenţe rectilinii şi nedeviate. Aceasta, fiindcă A. L. Zissu are — ca să zic aşa — vocaţia acestei ideologii; el este un talent excepţional în arta naţionalismului evreesc, artă dificilă şi complicată, care, în afară de darurile scrisului, reclamă şi acel imponderabil — amestec de logică şi competenţă, altoită, pe convingere şi de cabrare interioară, refugiată în misticism. Un misticism care nu rezidă în vocabular, ci, realmente, în duhul ce animă personalitatea literară a lui A. L. Zissu, aşa cum credinţa sa fanatică în judaism, nu este un artificiu ortodox care ascunde evreilor pe Dumnezeul lor adevărat, iar patetismul său larg şi avântat, nu-şi puisează niciodată rosu-

sele în clisa lipicioasă a demagogiei, în care foarte lesne îţi poate luneca piciorul.

Literatura acestui scriitor, înainte de a impresiona, are misiunea de a instrui. Şi instrueşte. In „Noi", autorul face operă de pedagogie naţională calificată. Pamfletul cel mai candid, polemica cea mai inocentă, e încă un pas spre iniţiere. Deaceea, fără teamă de exagerare, cred că acest volum nu trebue citit, ci studiat. Studiat ca un tratat, tratatul naţionalismului cultural, politic şi social evreesc, materie în care noi, evreii din România, suntem încă în faza bavetei şi biberonului.

„Noi" este epopeea evului romantic al judaismului român, produsul caracteristic al acelei „Mântuiri" entuziaste şi curagioase, în semnul căreia, A. L. Zissu, în cursa grea şi plină de obstacole a demnităţei şi conştiinţei evreeşti, a atins cel dintâiu, potoul, alegru şi proaspăt ca la pornire. Prin „Noi" nu vorbeşte un om, ci glasul unei întregi generaţii zgândărite şi agitate, care strigându-şi dreptul la viaţă, spintecă haosul huliganic şi asimilist şi-şi croeşte un drum spre spiritul şi fiinţa naţională judaică. Aci, autorul nu vorbeşte în nnmele său personal, ci în numele tuturor acelora cărora le repugnă fetişismul lucrului dat, superstiţia umilă şi fatalistă a purăţului venal şi olígarhic, la fel de amoros cu evreii ca şi cu românii, respectul pentru o feudalitate evreească dernier-cri, care în locul fragilelor castele de piatră, se retranşează îndărătul cassei de fier cu triplu blindaj, de fapt o supraburghezie ce-şi zice elită, fiindcă, printr'o ciudată amnezie financiară, şi-a uitat originea şi limba maternă şi adaptându-şi încă o burtă peste bu-

www.dacoromanica.ro

ric, dă directive mizeriei evreeşti, cum să devină şi mai pauperă.

Uitimul volum al lui A. L. Zissu, este şi cel mai reprezentativ din opera sa. In „Noi" migala rigidă a metaforei este înlăturată. Gândirea clară, concisă şi logică a acestui scriitor, respinge aci stilul apocaliptic modernist, care pentru o imagine calcă pe cadavre, crimă de care A. L. Zissu s'a făcut într'o anumită măsură, vinovat în „Ereticul dela Mânăstirea Neamţului", de pildă. Cu toate că alături de întreaga sa literatură — „Ereticul" depune şi el mărturie că A. L. Zissu, înainte de orice, e un autor de idei, în această lucrare, autorul s'a folosit fără nici o justificare plauzibilă, de trucajul expresionist, care are rostul hârtiilor gumate ce se pun de obiceiu la ferestre, ca să nu se vadă înăuntru. Frazeologia decorativă — stoarsă în penibile contorsiuni stilistice şi vârtejuri de spaimă în vidul unei fantezii sterpe, cari dau autorului cam aceiaşi senzaţie ce o resimt aviatorii, în golurile de aer, — este dată dela Dumnezeu, de multe ori, ca să acopere lipsa unei tendinţi sau unei gândiri. Construcţia metaforei în douăzeci de etaje, a metaforei zgârie-nori, răpeşte scriitorului principalul element de convingere: spontaneitatea. Or, tocmai aceasta constitue rezistenţa ultimei lucrări a lui A. L. Zissu: spontaneitatea, desinvoltura, alura francă şi degajată cu care sunt realizate paginele lui „Noi". Polemicile, pamfletul, eseurile sunt o satisfacţie estetică irezistibilă, antrenantă, de sine stătătoare, cu totul detaşată de temeiul istoric, cu mult lăsat în urmă. Literatura din „Noi" dacă rămâne mereu actuală, mereu caldă şi vie, mereu insinuantă şi persuasivă, se datoreşte faptului că a fost enunţată direct, aşa cum s'a iscat în creerul autorului, fără intermediul pernicios al unei formule literare cu care A. L. Zissu nu trebue şi nu poate avea nimic comun, nici prin idealuri, nici prin temperament şi nici prin construcţia lucidă şi netedă a gândirii sale.

Evreului, în sufletul căruia tremură o cât de vagă neliniştе, o cât de nelămurită curiozitate de a pătrunde în misterul judaic, volumul „Noi" îi va defini conturul multor probleme, cari erau până azi, pentru el, cufundate în ceaţă. Pentru întâia oară va lua contact în această carte, cu simţirea evreească, trecută prin filtrul unui cuget în care îndrăzneala rivalizează cu documentarea. Şi la sfârşitul cărţii, s'ar putea să iasă nu numai instruit, dar şi convins.

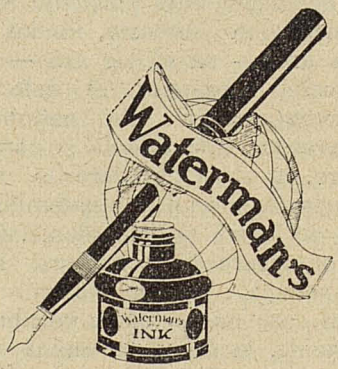

Nu reclama ci MARCA
vă garantează CALITATEA

www.dacoromanica.ro

www.dacoromanica.ro

Tip. „SLOVA", Doamnei 3
www.dacoromanica.ro